

Onderwijsvernieuwing door scholen zelf leidt tot beter onderwijs

SEO Economisch Onderzoek heeft samen met ResearchNed de effecten van vier jaar onderwijsvernieuwing door leraren en schoolleiders binnen de InnovatiImpuls Onderwijs (IIO) onderzocht. Zij concluderen dat deze vernieuwing zowel effect heeft op de efficiëntie van het onderwijs als op de kwaliteit. Onderwijs op maat op basisscholen leidt tot hogere citoscores en tevredener ouders. In het voortgezet onderwijs gingen scholen beter om met eventuele tekorten aan leraren, werd efficiënter gewerkt en haalden leerlingen binnen een aantal experimenten ook betere resultaten. Succesfactor voor de projecten is de aanpak: leraren en schoolleiders gaven zelf de experimenten vorm en hielpen elkaar vooruit met hun vraagstukken.

Vier jaar experimenteren

Van 2011 tot en met 2014 konden scholen, dankzij de subsidieregeling InnovatiImpuls Onderwijs (IIO), experimenteren met vijf innovatieve aanpakken om het dreigende lerarentekort aan te pakken. Voorwaarde daarbij was dat dit niet ten koste zou gaan van de onderwijskwaliteit of zou leiden tot een hogere werkdruk. Bijna 150 scholen in het funderend onderwijs hebben meegedaan. De ervaringen die de deelnemers opdeden, deelden ze met hun collega-leraren op hun eigen school. In opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft kennis- en dienstencentrum CAOP samen met maatschappelijke denktank Kennisland het project begeleid. Zij ontwikkelden een aanpak waarbij scholen zelf verantwoordelijkheid namen voor deze vernieuwing.

Vijf zelf ontwikkelde concepten

Scholen ontwikkelden zelf vijf innovatieconcepten rondom een andere inrichting van de schoolorganisatie, het toepassen van functiedifferentiatie en/of de inzet van ICT. Digitaal onderwijs speelde bij vrijwel alle experimenten een belangrijke, ondersteunende, rol. De effecten van deze innovatieve maatregelen zijn zuiver wetenschappelijk (met controlescholen en experimentscholen) gemeten. Een team van onderzoekers heeft op verzoek van het ministerie van OCW gedurende de gehele looptijd de IIO-scholen gevolgd. De scholen hebben ieder een van de vijf innovatieconcepten binnen hun school vormgegeven en van elkaars ervaringen geleerd.

Werkwijze

Vraagstukken uit het onderwijs zelf aangepakt

De experimenten tonen aan dat innovaties, mits aan de juiste voorwaarden is voldaan, scholen in staat stellen slimmer te werken en tevens kunnen leiden tot een toename van de onderwijskwaliteit. Doordat leraren en schoolleiders zelf de experimenten hebben vormgegeven, sluiten deze goed aan op de onderwijspraktijk. Belangrijke thema's voor de deelnemers waren inspelen op leerlingenkrimp, het goed toepassen van ICT en gepersonaliseerd leren voor zwakke en excellente leerlingen. Leraren en schoolleiders die deelnamen aan de experimenten worden **binnen IIO** actief gekoppeld aan collega's op andere scholen die met soortgelijke vragen bezig zijn. Dit leidt tot peer-to-peer-vernieuwing.

Primair onderwijs

SlimFit, experiment in het primair onderwijs

In het *SlimFit-concept* vervangen scholen reguliere jaarklassen door 'units' van zeventig à negentig leerlingen. Een breed samengesteld team is samen verantwoordelijk voor het onderwijs. Zij bedienen elke leerling op zijn eigen niveau.

Resultaten

De onderzoekers komen tot vier hoofdconclusies:

- 1 Resultaten van leerlingen stijgen, in termen van **hogere cito-scores**. Gemiddeld liggen de scores **3%** hoger wanneer scholen groepsoverstijgend onderwijs combineren met differentiatie van het onderwijs naar leertempo. **Volledig groepsoverstijgend onderwijs leidt zelfs tot gemiddeld 4%** hogere cito-scores op Taal en Rekenen.
- 2 Invoering van groepsoverstijgend onderwijs, gedifferentieerd naar leertempo, zorgt voor een **hogere tevredenheid van ouders van gemiddeld 4%**.
- 3 Bij het volledig invoeren van groepsoverstijgend onderwijs is sprake van **minder zittenblijvers**.
- 4 De werkdruk van leraren blijft gelijk.

Voorwaarden voor succes

Een belangrijke succesfactor van SlimFit is dat leerkrachten, onderwijsondersteuners en (vak)specialisten binnen een unit samen verantwoordelijk zijn voor het onderwijs voor alle leerlingen. Binnen deze breed samengestelde teams kunnen leerkrachten zich specialiseren tot bijvoorbeeld gedragspecialist, taalspecialist, unitleider of specialist hoogbegaafdheid. Zij zijn inzetbaar voor alle units waardoor scholen hun talenten optimaal benutten. In het ontstane netwerk rond SlimFit wisselen leraren en schoolleiders volop ervaringen uit. Scholen ontvangen veel vragen om informatie en hulp van collega-scholen die SlimFit willen gaan toepassen.

Vier experimenten in het voortgezet onderwijs

Het vo heeft geëxperimenteerd met vier innovatieconcepten. In het project **E-klas & PAL-student** ontwikkelen leraren zelf een elektronische leeromgeving, waarbij een student hen ondersteunden, de zogenaamde Persoonlijk Assistent Leraar (PAL). Bij **Leerlingen voor Leerlingen** maken ouderejaarsleerlingen onder begeleiding van een vakdocent en een mediaspecialist instructiefilmpjes voor onderbouwleerlingen. Met behulp van **Videolesen** kunnen leerlingen op verschillende locaties tegelijkertijd dezelfde lessen volgen door een rechtstreekse videoverbinding. Zo is het mogelijk om vakken met een lerarentekort of laag leerlingaantal toch aan te bieden. Bij **Onderwijsteams** geven teams van leraren samen les aan grotere groepen leerlingen, bijgestaan door onderwijsondersteuners en een digitale leeromgeving. Door zo te werken ontstaat er bij docenten ruimte om zich te professionaliseren.

Voortgezet onderwijs

Resultaten

De onderzoekers komen tot vier hoofdconclusies:

- 1 Leraren zijn enthousiast over het werken met **E-klassen** en ervaren eerder minder dan meer werkdruk. Ze kunnen **grotere groepen leerlingen** aan, tot wel **20 tot 40% meer**. De kwaliteit blijft op peil, mits de module kwalitatief goed genoeg is en een PAL-student ondersteunt.
- 2 Bij **Leerlingen voor Leerlingen** zijn de eindejaarcijfers met ongeveer **4%** ten opzichte van vergelijkbare vakken op controlescholen gestegen. De filmpjes zijn dan onderdeel van de lessen. Als zij met het populaire *flipping the classroom* werkten, waarin filmpjes contacturen vervangen, blijken deze cijfers met **3 tot 6%** te dalen.

- 3 Bij **Videolesen** zit de winst vooral in het kunnen verzorgen van (kleine) vakken waar anders geen vakdocent aanwezig is. Hier wordt *bovenschools* effectiever gewerkt. De daadwerkelijke arbeidsproductiviteitswinst bij Videolesen is ongeveer **20%**. De kwaliteit blijft overeind.
- 4 **Onderwijsteams** kunnen, mits goed ingezet, leiden tot hogere eindejaarcijfers van leerlingen: gemiddeld **2 tot 3%**. Dat vraagt wel een gerichte inzet van de onderwijsteams, ruim voldoende computers en een goede elektronische leeromgeving. De inzet van Onderwijsteams **verhoogt de arbeidsproductiviteit** met gemiddeld ongeveer **23%**, uitgedrukt in het aantal leerlingen per contactuur van leraren.

Dankzij IIO hebben professionals van bijna 150 scholen met financiële ondersteuning, met begeleiding en de inspirerende rol van leraren en schoolleiders, volop kunnen experimenteren. CAOP en Kennisland hebben de afgelopen jaren hard gewerkt om dit vernieuwingsproces bij scholen te ondersteunen. Het project IIO heeft een innovatiebeweging op de eigen school op gang gebracht. Dat heeft in vier jaar tijd tot bewezen successen geleid.

De IIO blijft - als 'IIO op Maat' - nog een jaar doorlopen om goed in te spelen op de vragen van geïnteresseerde scholen en de ervaringen verder in het onderwijs te verspreiden.

Lessen

Algemene lessen uit de experimenten

Uit de vijf IIO-experimenten is een aantal voorwaarden af te leiden dat bijdraagt aan het slagen van onderwijsvernieuwingen en de overdraagbaarheid naar andere scholen, te weten:

- 1 Een grote mate van betrokkenheid van leraren en schoolleiders bij de ontwikkeling en organisatie van het innovatieconcept.
- 2 Goede begeleiding door (bovenschoolse) experts met kennis van de innovatie.
- 3 Een netwerk van vernieuwende scholen waarbij kennisuitwisseling wordt gefaciliteerd.
- 4 Inzet van een sterke projectleider die laveert tussen een duidelijke structuur enerzijds en ruimte laat voor ontwikkelingen anderzijds.
- 5 Creëren van inhoudelijke voorwaarden voor de ontwikkeling en uitvoer van het experiment (bijvoorbeeld geschikte fysieke huisvesting en benodigde ICT-infrastructuur).
- 6 Ondersteunen van leraren met onder andere scholing en training.

Deze factsheet is gebaseerd op het onderzoek 'Effectmeting InnovatiImpuls Onderwijs' van SEO Economisch Onderzoek en ResearchNed, juni 2015.

Meer informatie over IIO staat op www.innovatieimpulsonderwijs.nl.

Het gehele onderzoek is te vinden op:

www.innovatieimpulsonderwijs.nl/over-iio/iio-de-resultaten/effectenonderzoek/.

Voor vragen neem contact op met de projectleiding van IIO

Margreet de Pous

m.depous@caop.nl – 06 483 71 856

Jurjen van den Bergh

jb@kl.nl – 06 425 11 383

InnovatiImpuls
Onderwijs